

BELÇİKA'DA İSLAMOFOBİ VE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK AYRIMCILIK¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

Müşerref Yardım³

Özet

İslamofobi, kelimesi anlam olarak "İslam korkusu" demektir. Terim olarak İslam'dan ve Müslümanlardan korkma, çekinme tutumunu ifade eder. Kelime son yıllarda kullanılmaya başlamış olup 11 Eylül saldırısından sonra sık sık gündeme getirilmektedir.

Bu makalede, öncelikle kısaca Belçika'da İslam ve Müslümanların tarihi ortaya konulmuş, sonra Belçika'da yazar, düşünür, gazeteci ve politikacıların Müslümanlara ve İslam'a bakışları konusunda görüşleri açıklanmıştır. Bu çerçevede ülkede meydana gelen İslamofobi eğilimli olaylardan örnekler verilmiştir.

Belçika'da İslam'a ve Müslümanlara karşı bakış açısı diğer Avrupa ülkelerinden pek farklı değildir. İslam'dan ve Müslümanlardan korkma, ürkme veya endişe duymanın başlıca sebeplerinden biri, yeterince bilgi sahibi olmamaktır. İslamiyet ve Müslümanları dışlayanların yanında, konuya hoşgörüyü yaklaşanlar ve tarafsız kalanlar da vardır. Belçika Devleti ırçılık ve İslamofobi ile kararlı bir mücadele vermektedir.

Anahtar Kelimeler : İslâmofobi, Belçika, Belçika'da İslâmofobi, Dinî Ayrımcılık.

---

¹ Bu makale, "Belçika'da İslamofobi ve Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık", CÜ İLÂHIYAT Fakültesi Dergisi, Sayı:, Sivas 2007, ss.7-32'de yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email:mehmetzekiaydin@gmail.com

³ Belçika Liège Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı mezunu olup, hâlen Liège ve Strazburg Marc Bloch Üniversitesinde doktora tezi hazırlamaktadır. Email: muserref.yardim@student.ulg.ac.be

Abstract

ISLAMOFOBIA IN BELGIUM

The meaning of Islamofobia is afraid of Islam. Its meaning of term is reserve and afraid of Islam and Muslims. This term has used recent days especially after September 11 attack this term has get use to agenda time and time again.

In this article, first, the history of Islam and Muslims in Belgium is mentioned and then opinion and perspective of Belgian authors, intellectuals, journalists and politicians to Islam and Muslims are explained. In this context, the aggressions having a tendency to Islamofobia are given examples in this country.

There is no different between Belgium and the other European Countries perspectives to Islam and Muslims. The first reason to fear Islam and Muslims are ignorance about Islam. They don't know Muslims and Islam enough. Next to exclude to Islam and Muslims there are indulgent and candid people. The Belgian Government grapple with get down to racialism and Islamofobia.

BELÇİKA'DA İSLAMOFOBİ VE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK AYRIMCILIK

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN

Müşerref Yardım

Bu yazıda, öncelikle kısaca Belçika'da İslam ve Müslümanların tarihi ortaya konulacak, sonra Belçika'da yazar, düşünür, gazeteci ve politikacıların Müslümanlara ve İslam'a bakışları konusunda görüşleri açıklanacak; islâmofobi olarak adlandırılabilir örnek olaylara örnekler verilecektir.

İslamofobi'nin Tanımı

İslamofobi, kelimesi anlam olarak "İslam korkusu" demektir. Terim olarak İslam'dan ve Müslümanlardan korkma, çekinme tutumunu ifade eder. Kelime son yıllarda kullanılmaya başlamış olup 11 Eylül saldırısından sonra sık sık gündeme getirilmektedir.

Tarihî kökleri İspanya'da Endülüs'ün İslam tarafından fethedilmesine kadar iner. Haçlı seferlerine asker devşirmek isteyen Kilise mensuplarının yaptığı propagandalar ile düşünce zemini Hristiyanlığa karşı tehditler ve tehlikeler üzerinde oluşturulmuş olan "İslamofobi", İslam ile Hristiyanlar arasındaki ilişkilerin, tanışıklığın yaygınlık kazanması ile yüzyıllar içerisinde azalmış iken yaklaşık son 10 yıldır yeniden yaygınlık kazanmıştır.

Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde New-York'taki "İkiz Kuleler" saldırılarından sonra Hristiyan dünyasında daha önceki yabancı düşmanı ırkçı eğilimlerden kaynaklanan yeni bir durumdur. Avrupa ülkelerinde işsizlik, nüfusun yaşlanması gibi yeni durumların beslediği yabancı düşmanlıklarının en önemli öznesi olarak Müslümanlardan korku giderek bir paranoyaya dönüşmüştür. Bu paranoyanın bazı güç odakları tarafından manipüle edildiği de düşünülmektedir.

"Fobi" kelimesi, Yunanca "phobos"tan gelmektedir ve "korku, ürkme" gibi anlamlara sahiptir. İslamofobinin genel anlamı ise "akıldışı bir korku", "İslamı, hem din anlamında hem hayat tarzı anlamında hem toplumsal proje anlamında (projet communautaire) hem de kültürel anlamda, tamamen reddetmektir."⁴ Bu tanımlamayı İnsan Hakları Konseyi'nin (Commission Nationale Consultative des Droits de l'Homme) tanımıyla tımladığımızda, İslamofobi, diyalogu ve karşılıklı ilişkiyi engelleyen bir korku olmaktadır. Ayrıca, Müslümanları toplumda

⁴ Camille, Gardesse, "Islamophobie: Essai de définition" <http://www.hermes.jussieu.fr/repjeunes.php?id=2> (25.01.2007). Geniş bilgi için bak. M, Reeber, **L'İslam**, coll. "Essentiels Milan", Milan, 1995.

ve dünyada meydana gelen bütün kötülüklerin ve fenalıkların sorumlusu tutan aynı zamanda İslam'ı da “aklin mezarıcısı” olarak gören bir korku şeklinde de tanımlanmaktadır.⁵

İslamofobi kelimesi, İngiltere’de 1996 yılında ırkçılıkla mücadele eden bir kuruluş olan The Runnymede Trust’a bağlı olarak İngiltereli Müslümanlar ve İslamofobi Konseyi adlı kuruluşun metinlerinde görülmektedir. Bu Konsey’in ve Rockefeller kuruluşunun da başında olan G.Conway 1997 yılında yaptığı çalışma⁶ sonrasında İslamofobi kelimesinin kullanımını iyice yaygınlaştırmıştır.⁷ Öte yandan, 1998 yılında Birleşmiş Devletlerinin İnsan Hakları Komisyonununun 54. oturumunda konuşan ırkçılık ile alakalı raportörü Maurice Glèle-Ahnanhanzo da İslamofobi kelimesini şu şekilde kullanmıştır: “Araplara karşı uygulanan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gittikçe İslamofobi tutumlarını almaktadır.” Fransa ise İslamofobi kelimesiyle 1998’te Tarık Ramadan ve Le Monde Diplomatique’te tanışır.⁸

CECLR⁹ (Irkçılıkla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Merkezi)’in 2002’te İslamofobi için şöyle bir tanım yapmaktadır: İslam’ı tehlikeli bir öze indirgeyerek kin duymak, hâlbuki İslam dini, tarihî, kültürel, coğrafi, sosyal boyutu olan bir bütündür. Bu kin olumsuz ön yargı ve tek tip(stéréotype)lerle beslenmiş olup İslam, Arap, Müslüman, İslamist, terörist, entegrist gibi terimleri birbirine karıştırmaktadır. Bu tanımlama Vincent Geisser tarafından da kitabında¹⁰ kabul görmüştür. Ancak, Geisser İslamofobinin Araplara, Faslılara veya banliyö gençlerine duyulan ırkçılığa indirgenemeyeceğini, İslamofobinin daha çok “Religiopfobie : din korkusu” olduğunu belirtmektedir.¹¹

Öte yandan, EUMC (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme merkezi)’nin belirttiğine göre, İslamofobi terimi sıkça ve çokça kullanılmasına, iyi anlaşılmasına ve yasal olarak bir tanımlaması olmamasına rağmen, ırkçılık ve ırk ayrımcılığı çerçevesinde devletler ve uluslararası kuruluşlar İslamofobi olgusuyla mücadele için politikalar ve eylemler geliştirmişlerdir. Bu anlamda, ECRI (Avrupa Konseyi, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu) iki genel politika (recommandations de politique générale) tavsiyesi yayımlamıştır. 5 numaralı tavsiyede Müslümanların ön yargılardan dolayı şu sıkıntıları

⁵ Camille, Gardesse, “Islamophobie: Essai de définition” <http://www.hermes.jussieu.fr/repjeunes.php?id=2> (25.01.2007).

⁶ Islamophobia : Fact Not Fiction, octobre 2007.

⁷ Alain, Gresh, “A Propos de l’Islamophobie” <http://oumma.com/spip.php?article964> (25.01.2007).

⁸ Birleşmiş Devletlerinin İnsan Hakları Komisyonunu raportörünün, Maurice Glèle-Ahnanhanzo’nun raporu : <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/101/13/PDF/G9810113.pdf> (20.01.2007).

⁹ Bu tür kısaltmalar ve anlamları makale sonunda topluca verilmiştir.

¹⁰ Camille, Gardesse, “Islamophobie: Essai de définition”, <http://www.hermes.jussieu.fr/repjeunes.php?id=2> (25.01.2007). Bak. V, Geisser, **La Nouvelle Islamophobie**, La Découverte, Paris, 2003.

¹¹ Camille, Gardesse, “Islamophobie: Essai de définition” <http://www.hermes.jussieu.fr/repjeunes.php?id=2> (25.01.2007).

çektiklerini belirtmektedir: Ayrımcılık, şiddet ve rahatsız etme (harcèlement). Ayrıca, EUMC, The Runnymede Trust'un 11 Eylül saldırılarından önce 2006 raporunda yaptığı tanımlamada İslamofobi kavramının şu ölçütlere dayandırıldığını açıklamaktadır:¹²

1.İslam dini değişime kapalı, ilerlemeyen bütün bir blok olarak görülmektedir.

2.İslam dini “farklı” ve “başka” olarak görülmektedir. Diğer kültürlerle hiçbir ortak yönü yoktur.

3.İslam dini Avrupa'ya nazaran geride kalmış, barbar, akıldışı, cinsiyet ayrımcılığı yapan ve ilkel olarak görülmektedir.

4.İslam dini saldırgan, şiddet uygulayıcı, tehdit edici, terörizme eğilimli ve medeniyetler çatışmasına teşvik edici olarak görülmektedir.

5.İslam dini siyasi veya askeri yarar sağlamak için kullanılan bir ideoloji olarak görülmektedir.

6.Müslümanlar tarafından yapılan Avrupa hakkındaki eleştiriler hemen reddedilmektedir.

7.İslam düşmanlığı Müslümanlara karşı uygulanan ayrımcılıkları ve toplumdaki dışlanmalarını haklı göstermek için kullanılmaktadır.

8.Müslüman düşmanlığı normal ve doğal olarak gösterilmektedir.

The Runnymede Trust'un raporundan ve 11 Eylül'den sonra İslamofobi ve kendini gösterme biçimleri daha da yoğunlaşarak değişik şekiller almıştır.¹³ Avrupa Konseyi başka bir yayımında¹⁴ İslamofobinin; İslam, Müslümanlar ve bunlarla alakalı ön yargı ve korkular olduğu konusunda şunu söylemektedir: İslamofobi insan hakları ihlali ve sosyal yapıyı tehdit edicidir.¹⁵

İslamofobi kavramı anlaşıldığı gibi bütün dışlama biçimlerini kapsamaktadır: İslam'a karşı önyargılar, Müslümanları aşağılama sözleri, kinle beslenmiş hâl ve hareketler, sosyal

---

¹² Geniş bilgi için bak. <http://www.runnymedetrust.org/publications/pdfs/islamophobia.pdf> (12.06.2006).

¹³ 11 Eylül saldırıları İslam düşmanlığı taşıyan anlamları daha kolayca ve açıkça ifade etmede katkıda bulunmuştur. Oriana Fallaci'nin La Rage et l'Orgueil ve onun gibi eserler, bu düşmanlığı hakaret şeklini alan en kaba önyargılarla ifade etmişlerdir. Üstelik bu tür yayınlar uluslararası alanda çok rağbet görmüşlerdir. Hassan, Boussetta ve Brigitte, Maréchal, “L'İslam et les Musulmans en Belgique : Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux”, Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile. www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf. (20.01.2007).

¹⁴ I, Ramberg, “Islamophobia and its consequences on Young People”, seminar report” www.eycb.coe.int/eycbwwwroot/HRE/eng/documents/Islamophobia%20report/Islamophobia%20finalFRA.pdf (29.01.2007).

¹⁵ EUMC raporu : Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

alandaki eşitsizlikler. Bunun yanında dışlamalar, dinî boyutları yanında, yabancı, göçmen, azınlık boyutlarını da kapsamaktadır.¹⁶

Tüm dünyada olduğu gibi, Belçika’da da Müslüman olmayanların Müslümanlara karşı tutumları aynı değildir. Müslümanlara, hoşgörüyü bakanlar olduğu gibi, onları Belçika’da görmek istemeyenlerin yanında konuya tarafsız bakanlar da bulunmaktadır.

Avrupa’da İslam ve Müslümanlar

Müslümanların Avrupa’daki varlıklarından bahsederken bu konuyu sadece geçtiğimiz yüzyıla dayandırmak yanlış olur. Çünkü Müslümanlar, Avrupa’daki varlıklarını uzun yıllar sürdürmüşlerdir. Balkanlar, Sicilya Adası, İberik Yarımadası, Baltık Ülkeleri vs. Bununla birlikte Avrupa’daki Müslüman topluluğun büyük bölümü 1960’lı yıllarda gerçekleşen göçmenlerden oluşmaktadır.¹⁷

Mevcut demografik istatistikler Avrupa Birliği’nde ikamet eden Müslümanların sayısı hakkında yalnızca tahmini rakamlar sunmaktadır. Resmî hesaplara ve sivil toplum kuruluşlarının tahminlerine dayanan en ihtiyatlı rakam yaklaşık 13 milyon olup, AB’nin toplam nüfusunun % 3,5’ine karşılık gelmektedir.

Müslümanlar AB toplumunun en büyük ikinci dinî grubunu oluşturmaktadır. AB’de yaşayan Müslümanlar farklı etnik kökenler, diller, dünyevî ve dinî eğilimler, kültürel gelenekler ve politik görüşlerden oluşan çok çeşitli bir karışımdır. Avrupa Birliği’nin Müslüman nüfusları arasında en yaygın olanlar, Türkiye, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Pakistan, Bangladeş ve eski Yugoslavya’dan gelen Müslümanlardır. Bunların önemli bir kısmı AB vatandaşıdır. AB’de ikamet eden bazı Müslümanların yaşadıkları ülkede uzun bir geçmişi bulunmaktadır.¹⁸

Belçika Hakkında Genel Bilgiler

Belçika, Batı Avrupa’nın kuzeyinde, üç yönetim bölgesinden oluşan bir federasyon olup 10,2 milyon nüfusa sahiptir.¹⁹ Ülke nüfusunun % 57’sini oluşturan Flamanlar, Flamanca; nüfusun % 42’sini oluşturan Valonlar Fransızca konuşurken; Brüksel’de iki dil konuşulmaktadır. Doğuda Almanya sınırına yakın bölgede oturan ve Almanca konuşanlar çok

---

¹⁶ Hassan, Boussetta ve Brigitte, Maréchal, “L’Islam et les Musulmans en Belgique : Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux”, Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile. www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf. (20.01.2007).

¹⁷ Les Musulmans au Sein de l’Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

¹⁸ Les Musulmans au Sein de l’Union Européenne : Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

¹⁹ **Communauté Française de Belgique, L’Enseignement en Chiffres, 1994-1995**, Bruxelles.

küçük bir azınlığı oluştururlar. Nüfusun yaklaşık % 10'dan fazlası yabancı kökenlilerden oluşmaktadır.²⁰

Anayasa, Belçika'da üç topluluğun ve üç bölgenin varlığını kabul etmektedir. Topluluklar; Fransız, Flaman ve Alman Topluluklarıdır. Topluluğu belirleyen temel unsur kültür ve dildir. Bölgeler ise; Valon, Flaman ve (iki dilli) Brüksel bölgeleridir.²¹

Bölge ve topluluklar üzerine kurulmuş federal bir devlet olan Belçika Krallığı kurulduğu 1830 yılından bu yana anayasal, parlamenter bir monarşi rejimi ile yönetilmektedir.²² Belçika'nın devlet yapısı oldukça karmaşıktır. Son yirmi yıldır devletin yasama ve idarî yapıları federal bir sisteme göre gelişmektedir. Ülkede siyasî birlik rejimi yerine, yetkilerin belediyeler, eyaletler, bölgeler ve kültürel topluluklar ile merkezî otoriteler arasında dağıtıldığı bir idarî rejim uygulanmaktadır. Topluluklar, karar yetkisi olan, seçimle işbaşına gelen bir meclise, kendi malî yönetimine ve yürütme gücü olan bir icra organına sahiptir.

Belçika toplumu çoğunluk olarak Katoliklerden oluşmaktadır. Müslümanlar ise ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü ve dördüncü sıraları Protestan (% 1) ve Ortodokslar paylaşmaktadır. Sonraki sıraları Yahudiler, Anglikanlar oluşturmaktadır.²³ Belki böyle bir tasnife Katolik, Protestan vb. gelenekten gelip ancak bugün kendilerini laik, insancı (hümanist) olarak tanımlayanları da ilave etmek gerekir.

Belçika Devleti dinî gruplara karşı değişik bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yaklaşımı anlayabilmek için 1830'lı yıllardan itibaren yürürlüğe giren temel kurallara geri dönmek lazımdır. Bu düzenlemeler din özgürlüğü, başkasını dinî uygulamalarda zorlamama yasağı ve din işlerinin devlet işlerinden ayrılması ilkesini gözetmektedir. Sonuç olarak devletin dinî konularda "tarafsız = nötr" olma zorunluluğu vardır.

Belçika Devletinin "laiklik" bakış açısı çok farklıdır. Din özgürlüğünün büyük önem taşıdığı Belçika'da devlet ve din radikal olarak ayrılmamıştır. 4 Mart 1870'de dinî personel ve

---

²⁰ **Communauté Française de Belgique, L'Enseignement en Chiffres, 1994-1995**, Bruxelles. Geniş bilgi için bak. <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat.htm>. (22.01.2007).

²¹ **Communauté Française de Belgique, L'Enseignement en Chiffres, 1994-1995**, Bruxelles. Geniş bilgi için bak. <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat.htm>. (22.01.2007).

²² **Communauté Française de Belgique, L'Enseignement en Chiffres, 1994-1995**, Bruxelles.

²³ E., Bribosia ve I., Rorive, "Executive Summary Discrimination on the Grounds of Religion or Belief : Belgium", 17 June 2004, Institut d'Etudes Européennes et Centre de Droit Comparé, Université Libre de Bruxelles. http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/aneval/religion_be.pdf. (19.01.2007).

bina maliyetini karşılamaya dair çıkan yasa ister istemez dinleri tanıma ve mali destek verme imkânını sağlamaktadır.²⁴

Şimdiye kadar sadece beş dinî grup ve bir de felsefî hareket (laikler) devletçe resmî olarak tanınmıştır. İslam dini ise 1974'te resmî olarak tanınmıştır.²⁵ Yalnız bu tanınma 1970'teki ekonomik ve petrol krizi esnasında Belçika'ya has özel bir ortamda olmuştur ve Müslümanların işlerinin yönetimi Brüksel'deki (Grande Mosquée du Cinquanteaire diye de tanınan) İslam Kültür Merkezi (Centre Islamique et Culturel de Belgique)' ne verilmiştir. Suudî Arabistan'ın denetimi altında olan İslam Kültür Merkez'i özellikle Fas ve Türk asıllı Müslümanlar tarafından yeterli meşruluğu bulamamıştır.

Belçika'da İslam ve Müslümanlar

Belçika'da yaşayan Müslümanların varlıkları Kuzey Afrikalı Müslüman göçmenlerle 1910'lara dayanıyor. O dönemlere ait fazla bilgi olmamasına karşın,²⁶ çeşitli antlaşmalar, 1964-1974 arasında binlerce Müslüman işçiye yerleşme imkânı sağladı²⁷ ve bunlara İslam dinini seçen yerli Belçika vatandaşları da katıldı.²⁸

Belçika'da yaşayan Müslümanların sayısı yaklaşık 415 000 olup ve Belçika toplumunun % 4'ünü temsil etmektedir.

Fas asıllı Müslümanlar	229 000
Türk asıllı Müslümanlar	135 000
Cezayir ve Tunus asıllı Müslümanlar	25 000

²⁴ H, Bousetta ve B. Maréchal, "L'İslam et les Musulmans en Belgique : Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux", Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile. www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf. (20.01.2007).

²⁵ Ural Manço ve Meryem Kanmaz, "Belgique: Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique: Un Essai de Bilan", **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l'İslam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, l'Harmattan, Paris, 2004, s.96.

²⁶ Bousetta, H ve Maréchal, B, "L'İslam et les Musulmans en Belgique: Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux", Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile. www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf. (20.01.2007). Manço, U ve Kanmaz, M, "Belgique: Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique : Un Essai de Bilan", **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l'İslam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, l'Harmattan, Paris, 2004, s.86.

²⁷ Manço, U ve Bouhoue, H, **L'İslam, Vous Connaissez?**, En collaboration avec EMB et du Ministère de l'Enseignement, Bruxelles, 2003, s.21.

²⁸ Bousetta, H. ve Maréchal, B, "L'İslam et les Musulmans en Belgique: Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux", Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile. www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf. (20.01.2007).

Müslüman toplumunun çok çabuk gelişmesi pek te şaşırtıcı bir durum değildir. 1990'larda % 3 iken bu rakamın 2002'de % 4 olmasının sebebi Müslüman nüfusunun %35'nin 18 yaş altında olmasıdır. Böylelikle Müslüman toplumunun genç nüfusu göstermektedir ki Müslümanlar yerli halka nazaran yüksek doğum oranlarına sahiptirler.²⁹ Öte yandan toplumun %4'nü temsil eden bu kesimin yaklaşık yarısı Belçika vatandaşlığına sahiptir.³⁰

Flandre bölgesinde yaklaşık 162 000, Valon bölgesinde 92 000 ve Brüksel bölgesinde 161 000 Müslüman ikamet etmektedir.³¹ Müslümanlar başkent nüfusunun %17'sini temsil etmekte ve bu özellik Avrupa'nın başkenti Brüksel'i Avrupa'nın en "Müslüman" şehri yapmaktadır.³²

Belçika, Batı Avrupa'da Avusturya'dan sonra 19 Temmuz 1974 tarihinde İslâm dinini resmen tanıyan ikinci ülke olmuştur. Anayasa, tüm vatandaşlarına, mensup oldukları dine uygun eğitim görme imkânı veriyor. Bu çerçevede, 1978 yılından bu yana okullarda isteyen öğrenciler için İslam din dersi verilmektedir.³³

Şu anda İslâm dinini resmen temsil yetkisi, EMB = Belçika Müslümanları Temsil (Yürütme) Kurumu'na aittir. Bu kurum, 20 Mart 2005 tarihinde yapılan seçim sonunda oluşturulmuş 17 üyeli yeni kurul tarafından temsil edilmektedir.³⁴

EMB'nin görevleri şunlardır:

- 1.Din dersi öğretmenlerinin statüsünü belirlemek, ders programı geliştirmek, teftiş etmek, öğretmenlere hizmet içi eğitim sağlamak.
- 2.Din görevlilerini organize etmek, imam yetiştirmek, cenaze işleri.
- 3.Belçika'da İslam'ın imajını doğru şekilde yansıtarak Müslümanların toplumda uyumunu kolaylaştırmak.

---

²⁹ Ural, Manço, "Les Musulmans de Belgique et d'Europe", <http://www.medeainstitute.org/index.html?page=&lang=&doc=1122>. (15.01.2007).

³⁰ Ural, Manço ve H. Bouhoute, **L'İslam, Vous Vous connaissez?**, En collaboration avec EMB et du Ministère de l'Enseignement, Bruxelles 2003, s.20.

³¹ Ural, Manço ve Meryem, Kanmaz, "Belgique : Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique: Un Essai de Bilan", **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l'İslam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, L'Harmattan, Paris 2004, s.86.

³² Ural, Manço ve H. Bouhoute, **L'İslam, Vous Vous connaissez?**, s.20.

³³ C. Sägesser ve V. De Coorebyter, "Cultes et Laïcité en Belgique", **Dossier du CRISP**, Bruxelles, Février 2000, s.15

³⁴ E, Brébant, "État de la Formation des Enseignants de Religion Islamique dans l'Enseignement Officiel en Communauté Française", Centre Interdisciplinaire d'Etude des Religions et de la Laïcité Université Libre de Bruxelles. http://www.kbsfrb.be/files/db/FR/RapportCIERL_FRB_Final.pdf. (21.01.2007).

4.Resmen tanınmış ibadet alanlarına maddî yardım (alım ve bakım için para yardımı) sağlamak.

5.Mezbaha denetimini kolaylaştıran sistem oluşturmak; kesilen etlerin helallliğini garantileyen etiket sistemini oluşturmak.

6.İletişim alanında İslam'la ilgili soruları cevaplandırmak, bilgilendirme dergisi (Bulletin) oluşturmak, devlet televizyonları ve radyolarında kısa yayınlar yapmak.³⁵

Müslümanların Maruz Kaldıkları Ayrımcılıklar

Belçika'nın ırkçılıkla mücadelede tecrübesi uzun yıllara dayanmakta olup ırkçılığa karşı ilk cezai işlem yasasını 1981'de çıkarmıştır.³⁶ Bu çerçevede 1993'te kurulan Irkçılıkla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Merkezi (CECLR) gibi bir kuruluşa sahiptir. Özerk, kamusal ve federal devlete bağlı olan bu kuruluşun görevleri arasında hem ırkçılıkla ve yabancı düşmanlığı ile mücadele, hem de yabancıların Belçika toplumuna uyumlarını kolaylaştıracak politikalar geliştirmektir. Ayrıca 2003'te yürürlüğe giren yeni yasal düzenlemelerle, Belçika ırkçılıkla ve ayrımcılıkla mücadelede daha da kuvvetlenmiştir.

Bunun yanında, çoğu sivil toplum örgütlerinin bünyelerinde ayrımcılıkla mücadeleye mahsus hizmet bulunmamasına rağmen, bu örgütler gelen bütün şikâyetleri dinleyip bu konuda uzmanlaşmış kuruluşlara, MRAX (Irkçılık, Yahudi ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Hareket) ve CECLR'e yönlendirmişlerdir.³⁷

Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC) 2006 tarihli raporunda, pek çok Avrupalı Müslümanlar gibi Belçika'da yaşayan Müslümanların da etnik kimlikleri ve dinî yaklaşımlarına bakılmaksızın iş, eğitim ve barınma alanlarında ayrımcılıklarla karşılaştığını açıklamaktadır. Bu yönde CECRL'e 2003'te 2500 şikâyet gelmiştir. Yabancıların ve özellikle Müslümanların maruz kaldığı ayrımcılıkları barınma, eğitim ve çalışma şartları olmak üzere üç ana başlık altında toparlayabiliriz.³⁸

a. Barınma

³⁵ Bak. IHF (International Helsinki Federation for Human Rights): "Intolerance and Discrimination against Muslims in the EU: Developments since September 11", Mars 2005. http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4029. (12.01.2007).

³⁶ 1981 yılında çıkan bu yasa *Loi Moureaux* olarak bilinmektedir.

³⁷ ENAR (Avrupa Irkçılık Karşısı Ağ), Rapport Alternatif : La situation du Racisme en Belgique vu par les Associations, Juin 2003. www.enar-eu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf. (05.01.2007).

³⁸ Bak. www.diversiteit.be/NR/rdonlyres/2AC3E757-2235-45A3-A3AE-6FDD65E790AC/0/03_rapportcentre.pdf. (23.01.2007).

Belçika’da genellikle Müslüman olanlar da dâhil olmak üzere tüm göçmenler, çoğunluğa göre daha kötü barınma şartlarına sahip olmakta, daha fazla korunmasızlık ve güvensizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Barınma şartlarının iyileştirilmesinde bazı gelişmeler elde edilmiş olmakla beraber, barınmadaki eşitsizlikler büyük ölçüde, göçmenler veya göçmen çocukları gibi düşük gelir gruplarına yönelik sosyal konutların yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Çoğu Müslüman yabancılar, mülk (ev, daire) satın almak veya kiralamak söz konusu olduğunda ayrımcılığa maruz kalmaktadır. CECLR’in açıklamasına göre, 2004’te Anvers ve Brüksel’de Türk ve Fas asıllı Müslümanlar tarafından yapılan birçok barınma isteği dinî ayrımcılıktan dolayı reddedilmiştir. Üstelik CECLR’in ALARM (Molenbeek Mülteciler İçin Konut Hareketi) ile ortaklaşa yaptığı bir ankette, ismi yabancı ismini çağrıştıran veya yabancı aksan ile konuşan kişilerin % 58’nin aldığı aynı cevap şöyledir: “Ne yazık ki başvurduğunuz mülk artık müsait değildir.”³⁹

b. Çalışma şartları

Belçika’da yabancılar iş bulma konusunda çok fazla zorlanmaktadırlar. Çoğu Avrupa ülkelerinde Müslümanların işsizlik oranları yüksektir. Belçika’da yapılan istatistiklere göre⁴⁰ Türk ve Fas’lıların işsizlik oranı (% 38) Belçikalılarınkinden (% 7) 5 kat daha fazladır. Ayrımcılıkla ilgili araştırmalar, yabancıların ve özellikle Müslümanların ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve sınırlı istihdam imkânlarına sahip olduklarını göstermektedir. İş görüşmelerinde çokça rastlanan ayrımcılığa, kanıt getirememeye ve maruz kalınan bu ayrımcılığı bayağılaştırdıklarından dolayı, çok kişi bu durumu yetkili yerlere bildirme gereğini duymamışlardır. Bu nedendendir ki, işsizlik alanında ayrımcılıkla ilgili fazla şikâyet bulunmamaktadır. Üstelik birçok kişiye uyruğundan dolayı resmî görevler gibi çoğu meslek yolları kapanmaktadır.⁴¹

Bununla birlikte, Avrupa ve Belçika’da, işyerlerinde dinî ve kültürel hoşgörü şu iki nedenden dolayı sık sık gündeme gelmektedir: İşyerlerindeki çok kültürlülük ve Müslüman toplumunu dinî ayrımcılık olmaksızın hem topluma hem de işyerine uyum sağlatma gerekliliği. Belçika’da iş sözleşmesine aykırı olmamak ve iş yerinin düzenini bozmamak kaydıyla, (dinî

---

³⁹ EUMC raporu : Les Musulmans au Sein de l’Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

⁴⁰ L. Okkerse ve A. Termote, **Statistische Studiën nr 111: Hoe Vreemd is Vreemd op de Arbeidsmarkt / Etudes Statistiques n° 111: Singularité des Etrangers sur le Marché de l’Emploi**, Bruxelles: Nationaal Instituut Voor de Statistiek / Institut National de la Statistique, 2004.

⁴¹ ENAR, Rapport Alternatif: La Situation du Racisme en Belgique vu par les Associations, Juin 2003. www.enar-eu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf. (05.01.2007).

bayramlar, helal gıda vb.) imkânlar sağlanmıştır. Ancak, özel sektörde iş yerinden iş yerine durum değişebilmektedir.⁴²

c. Eğitim

Avrupalı Müslümanların karşı karşıya olduğu ayrımcılık konusunda bir başka etken de eğitimdeki düşük başarı seviyeleridir. Göçmen nüfusun önemli kısmını Müslümanların oluşturduğu bazı üye devletlerde diğer göçmenlere kıyasla Müslümanlar arasında eğitimi tamamlama oranlarının düşük olduğu ve ortalama olarak çoğunluk nüfusundan daha düşük vasıflar elde ettikleri görülmektedir. Göçmen öğrenci başarısı hakkındaki OECD'nin PISA (Uluslararası Öğrenci Değer Programı = Programme for International Student Assessment) çalışmaları, ülkede doğmayan öğrencilerin okur-yazarlık (alphabétisation) oranlarının yabancı asıllı olmayan nüfustan çok daha düşük olduğunu göstermektedir. Özellikle, göçmen ailelerin eğitim ve sosyo ekonomik statüsünün nispeten düşük olduğu ülkelerde, göçmen kökenli olan öğrencilerle diğerleri arasındaki başarı farkları daha fazla olma eğilimindedir.⁴³

ENAR (Avrupa Irkçılık Karşıtı Ağ)'a göre, kuruluşlara yapılan şikayetlerde yabancı asıllı olduğundan dolayı okula kaydedilmeyen öğrencilerin sayısı çok fazladır. Öğretmenlerin öğrencilere ve öğrencilerin öğretmenlere karşı ayrımcı eylem veya sözleri, öğrenimin her derecesinde görülmektedir.⁴⁴

Eğitim, iş ve barınma alanlarında çok ve sık rastladığımız ayrımcılıkların yanında, ENAR raporu diğer alanlara da dikkat çekmekte ve şunları kaydetmektedir:

Güvenlik güçleri: Sıkça rastlananların arasında tutanak tutmamak (refus d'acter les plaintes), usulsüz kimlik kontrolü yapmak, onur kırıcı konuşmalar, saldırgan bir tonla hitap etmek vs.. Örneğin, 2002 yılında MRAX'a, Brüksel-Midi tren garında Eurostar trenine binerken ve Zaventem Havaalanında yapılan pasaport kontrolüyle ilgili gelen üç şikayet belirtmektedir. ENAR raporundaki şu örnek, durumun vahimliğini ortaya koymaktadır: Bay "D" çiçek almak için pazara gider ve satıcı ile şaka tonunda pazarlığa başlar. Bu arada bir polis araya girer ve Bay "D" 'ye "defolup gitmesini" söyler. Biraz ilerde Bay "D" sebze almak için

---

⁴² EUMC Raporu için bak. Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007). ECRI Raporu için bak. Troisième Rapport Sur la Belgique, 2003. http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp. (15.01.2007).

⁴³ EUMC raporu : Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

⁴⁴ Kadın Evi Derneği (L'ASBL "Maison des Femmes", Rue de Fierlant, n° 2 - 1190 Bruxelles). Geniş bilgi için bak. www.enareu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf. (05.01.2007).

başka satıcıya doğru yönelir ve tekrar aynı polisle ve bir meslektaşı ile karşılaşır. Polisler defolup gitmesi gerektiğini tekrar hatırlatıp ve Bay “D” ’yi kelepçeleyerek bir kamyonetin arkasında ırkçı deyimlerle saldırırlar ve döverler. Daha sonra Bay “D” polis merkezine götürülüp gözdağı verilir ve dinlenilmeden merkezden atılır.⁴⁵ MRAX’ın ele aldığı diğer bir olay da şudur: 25 Haziran 2005 sabahı saat 5.30’ta eğlenceden dönen (biri Afrikalı diğer ikisi Arap asıllı) üç arkadaş evlerine dönerken şehir merkezinde bulunan La Bourse meydanında ayrılmadan önce biraz laflarlar. Devriye gezen polis ekibi yanlarında durur ve kimlik kontrolü yaparak sorguya çeker. İki arkadaş polis memurlarının görevlerini yapmak zorunda olduklarını anlayışla karşılarlar. Fakat içlerinden bir tanesi bu ayrımcı duruma isyan eder ve niçin bu meydanda bulunan diğer kişilerin de kendileri gibi aynı müdahaleye tutulmadıklarını sorar. Bu durum polislerin pek hoşuna gitmez ve o şahsı yere yatırıp ellerini de kelepçeleyerek döverler. Götürdükleri polis merkezinde tekrar döverler ve saatler boyu hücrede tutarlar. Arkasından da isyan nedeniyle savcılığa sevk edilir. Kaderin cilvesine bakın ki bu şahıs MRAX’ın müdür yardımcısıdır.⁴⁶

d.Komşuluk ilişkileri: Yabancılar, komşuluk ilişkileri çerçevesinde ırkçı ve yabancı düşmanlığına dayanan sözlü tacizlere uğramaktadır.

e.Basın Yayın: Nefret ve kin uyandıran konuşma ve yazılar, İslamofobi deyimler. Ayrıca, 11 Eylül saldırılarından sonra bir kısım basında ortaya çıkan Müslüman/terörist ilişkisi.⁴⁷

Burada şu soruları sormak gerekmektedir: Müslümanlara karşı uygulanan ve ayrımcılığa vurgu yapan tutumlar, İslamofobiye dayandırılabilir mi? İslamofobi teriminin anlamı nedir? Hangi eylem hangi sözler İslamofobi kategorisine girer? Belçika’da İslamofobi kaynaklı eylemlere sıkça rastlanıyor mu? Bir sonraki bölümde örnek verilerek bu tip sorulara cevap bulunmaya çalışılacaktır.

Belçika Bağlamında İslamofobi

Belçika’da İslam’a ve Müslümanlara karşı duyulan kuşku ve güvensizlik 1980’den itibaren daha da şiddetlenmiş; daha doğrusu Belçikalıların, işçi olarak gelen Türk ve Faslı göçmenlerin geçici olarak değil de kalıcı olarak Belçika’ya yerleştikleri düşüncesi ile karşı karşıya geldiklerinde artmıştır. Aynı zamanda Müslümanların çoğunun dinin gereklerini yerine

⁴⁵ Bu konuyla ilgili bak.: http://www.amnestyinternational.be/doc/article.php3?id_article=5551. (17.01.2007).

⁴⁶ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=168&var. (23.01.2007).

⁴⁷ ENAR, Rapport Alternatif: La Situation du Racisme en Belgique vu par les Associations, Juin 2003. www.enar-eu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf. (05.01.2007).

getiren bir toplum olduğunun farkına varmaları ve Müslüman göçmenlerin ülkelerine dönmeyecekleri gerçeği ile o zamana kadar gizli tutulan İslamofobi, 1980 yılından itibaren daha da belirgin hâl almıştır. O zaman çoğu Belçikalı, Müslümanlara ve İslam'a karşı duydukları korku, endişe ve İslam'ı ve Müslümanları tanımamadan dolayı, Müslümanları "entegrist" olarak tanımlamadan çekinmediler.⁴⁸ Bundan dolayı Müslümanlar, terörizmi desteklemediklerini açıklayarak kendilerine karşı uygulanan baskıları kırmaya çalışmaktadırlar.⁴⁹

Manço ve Kanmaz'a göre, 11 Eylül ikiz kuleleri saldırılarından sonraki süreç, birçok ülkeye göre, Belçika'da genel anlamda fazla bir gerginliği ve şiddeti beraberinde getirmeyip, daha sakin daha soğukkanlı bir ortam yaratmıştır. Bununla birlikte 11 Eylül saldırılarından sonra İslamofobi diye adlandırabileceğimiz pek çok olay meydana gelmiştir. Bunların arasında İslamofobi belirtisi taşıyan 4 cinayetten bahsedilebilir.⁵⁰

İslamofobi Diye Tarif Edebileceğimiz Bazı Örnekler

ECRI'ye göre, 11 Eylül saldırılarından sonra Belçika'da (şahıslara yapılan hakaret ve saldırılar, mülkiyetlere verilen zararlar, cinayetler vb.) İslamofobi olaylarında bir artış görülmektedir.⁵¹ CPEC'den (Centre pour l'Égalité des Chances) 2002 yılında yapılan bir basın açıklamasında 11 Eylül saldırılarından itibaren şikâyetlerde gözle görülen bir artış ve konuşmalarda da sertleşme olduğu belirtilmiştir. Müslüman toplumuna karşı yapılan saldırıların yanında, şahıslar günden güne artan İslam'a karşı duydukları nefreti de açıkça belirtmekten çekinmemektedirler.⁵²

---

⁴⁸ Ural Manço ve Meryem Kanmaz, "Belgique: Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique: Un Essai de Bilan", **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l'Islam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, l'Harmattan, 2004 Paris, s.109-110.

⁴⁹ IHF (International Helsinki Federation for Human Rights): "Intolerance and Discrimination Against Muslims in the EU: Developments since September 11", Mars 2005. http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4029. (12.01.2007).

⁵⁰ Ural Manço ve Meryem Kanmaz, "Belgique : Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique: Un Essai de Bilan", **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l'Islam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, l'Harmattan, 2004 Paris, s.109-110.

⁵¹ ECRI, Troisième Rapport Sur la Belgique, 2003. http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp. (15.01.2007). Bak. E. Brobosia ve I. Rorive, "Les Nouvelles Lois Discriminatoires : Quelles Avancées pour la Belgique en Matière de Lutte Contre le Racisme", Institut d'études Européennes et Centre de Droit Comparé (Université Libre De Bruxelles). www.ulb.ac.be/is/III.83.106.pdf. (11.01.2007). IHF (International Helsinki Federation for Human Rights): "Intolerance and Discrimination Against Muslims in the EU: Developments since September 11", Mars 2005. http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4029. (12.01.2007).

⁵² V. Georgi, "Feasibility Study: Religious Bigotry and Tolerance in Europe", Network in European Foundations, Berlin, Mai 2005.

<http://www.nefic.org/pdf/Feasibility%20Study%20on%20Religious%20Tolerance%20and%20Bigotry%20in%20Europe%20-%20Dr%20Viola%20Georgi.pdf>. (10.01.2007).

Yukarıda belirttiğimiz gibi ECRI raporunda, İslamofobi kategorisine girebilecek şu eylemler sıralanmıştır: (Müslümanları ve Arap asıllıları hedef alan yayınlar gibi) özele yapılan her tür tecavüzler, kamusal alanda yapılan yazılı veya sözlü saldırılar, bazen ölümlerle sonuçlanabilecek fiziksel saldırılar. Dinî tahrikli olaylar hakkındaki veriler sınırlı olsa da Müslümanların sözlü tehditlerden fiziksel saldırılara kadar değişen İslamofobi eylemlerine maruz kaldıkları bilinmektedir.⁵³ Belçika toplumunda meydana gelmiş bu tip olaylardan şunları örnek verebiliriz:

Mayıs 2002’de Brüksel’in Schaerbeek semtinde Fas asıllı Müslüman bir çift komşuları tarafından öldürülmüştür.

Kasım 2002’de Anvers Borgerhout’ta 27 yaşındaki Faslı İslam din dersi öğretmeni ailesine iftar için geldiği bir anda komşuları tarafından katledilmiştir.⁵⁴ Bu olayın akabinde, yüzlerce genç durumu protesto etmek için sokağa dökülüp güvenlik güçleri ile çatışmıştır.⁵⁵

Belçika günlük gazetelerinden *Belga*’nın haberine göre 2004 yılında meçhul şahıslar Beringen Camii’ne patlayıcı maddelerle saldırıda bulunmuşlardır. Camide maddî hasar oluşurken, Hasselt Savcılığı yaptığı açıklamada saldırıyı gerçekleştiren kişilerin Hollanda’da öldürülen Théo Van Gogh olayından etkilenmiş olabileceklerini söylemiştir.⁵⁶

MRAX’ın web sitesinde yayımladığı “Okul ve Bürodan Sonra Şimdi Sıra CPAS’te” başlıklı makalesinde başörtüsünden dolayı maddî yardım isteği reddedilen bir hanımın örneği verilmektedir.⁵⁷ 11 Ekim 2006 tarihinde Farah El-H. gönderilen görüşme davetiyesinden dolayı, Wavre Centre Public d’Action Sociale (CPAS)’e gelir. Merkez’in özel komitesi tarafından dinlenilip maddî yardım yapılıp yapılamayacağına karar verilecektir. Yalnız CPAS’in başkanı tarafından yönetilen komite, bu hanımı başörtülü olduğu için dinlemeyi reddeder. Bayan Farah mahkemeye başvurur ve bundan haberdar olan MRAX, bu durumu CPAS başkanına bir mektup göndererek protesto eder. Ayrıca MRAX, “devletin tarafsız olması” ilkesi doğrultusunda, Müslüman kadınların başörtülerinden dolayı (iş, okul, adalet sarayı, halka açık Federal Meclis mahkeme ve CPAS gibi) birçok mekândan atılmalarını

⁵³ EUMC Raporu: Les Musulmans au Sein de l’Union Européenne : Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

⁵⁴ ECRI, Troisième Rapport Sur la Belgique, 2003. http://www.coe.int/t/f/droits_de_l’homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp. (15.01.2007).

⁵⁵ IHF (International Helsinki Federation for Human Rights): “Intolerance and Discrimination Against Muslims in the EU : Developments Since September 11”, Mars 2005. http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4029. (12.01.2007).

Bak. http://old.rtbf.be/rtbf_2000/bin/view_something.cgi?id=0105083_article. (15.01.2007).

⁵⁶ <http://minorites.org/article.php?IDA=4445> (18.01.2007).

⁵⁷ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=439&var (14.01.2007).

kınar.⁵⁸ Bu arada, MRAX'ın 14 Kasım 2006 tarihli yaptığı basın açıklamasında, CPAS başkanının hatasından döndüğünü ve bundan sonra başörtüsü dâhil bütün dinî simgelerin (signes) artık serbest olduğunu belirtir.

Père Samuel Olayı: Montignies-sur-Sambre'daki Saint-Antoine-de-Padoue Kilisesi görevlilerinden, Türkiye asıllı Süryani ve gerçek adı Charles-Clément Boniface Özdemir olan Père Samuel hakkında İslamofobi ve ırkçılığa teşvik etmekten suç duyurusunda bulunuldu. 4 yıl önce CPEC, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını mahkûm eden "Moreaux Yasası" 'na dayanarak bu şahıs hakkında şikâyette bulunmuştu. Nitekim Père Samuel çıktığı televizyon programlarında, verdiği demeçlerde ve mahkeme duruşmalarında açıkça İslam'ı ve Müslümanları hedef alan açıklamalar yapmıştır.⁵⁹ "Camiler nükleer santrallerden daha da tehlikelidir." , "...Çocuklarımızın İslam'ın kölesi olmasını istemiyorum..." , "Doğacak her Müslüman Avrupa için birer bombadır." sözleri için yargı önünde hesap vermek zorunda kalmıştır.⁶⁰

Naima Amzil Olayı: Flandre bölgesinde bulunan Remmery şirketinin sahibi Rik Van Nieuwenhuyse, işyerinde başörtülü bir bayan çalıştırdığı için uzun süredir ölüm tehditleri almaktadır ve aynı tehditlere Bayan Naima Amzil de maruz kalmıştır. Yalnız, Bay Rik Van Nieuwenhuyse tehditlere meydan okuyarak Bayan Naima Amzil'a destek olmuştur. Vlaams Belang (Vlaams Blok) diyarında gerçekleşen bu dayanışma ve direnme örneği Kral II. Albert de dâhil olmak üzere tüm politikacılar tarafından takdirle karşılanmıştır.⁶¹

24 Kasım 2004 tarihinde Remmery şirketine gelen ilk tehdit mektubunda, eğer Bayan Naima Amzil işinin başındayken başörtüsünü çıkartmazsa, şirket sahibinin ve ailesinin hayatları tehlikede olduğu belirtilmektedir. İş sahibinin tüm desteğine rağmen, Bayan Amzil işyerinde başörtüsünü çıkartır. Fakat bunu yetersiz gören felaketçiler bayanın işten atılmasını istemişlerdir⁶².

Sonucu ve yedinci tehdit mektubuna iki de silah mermisi eklenmesinden sonra Bayan Amzil dayanamayıp: "Benim yüzümden korkunç şeylerin meydana gelmesini istemem." diyerek patronuna istifasını sunmuştur. Öte yandan, Amzil'in patronu istifasını kabul etmeyip

---

⁵⁸ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=433&var (14.01.2007).

⁵⁹ **Le Soir**, 16-17 Şubat 2002.

⁶⁰ http://www.lalibre.be/article.phtml?id=10&subid=90&art_id=276323 (22.01.2007). Bak. **Le Soir Magazine**, 12 Nisan 2006.

⁶¹ **Le Figaro**, 5 Mart 2005. <http://www.lefigaro.fr/cgi/edition/genimprime?cle=20050305.FIG0047> (17.01.2007).

⁶² **La Libre Belgique**, 03/03/2005.

işçisinin bir süreliğine izinli olduğunu ve en kısa zamanda işinin başına geri döneceğini açıklamıştır.⁶³

Bu durum, ırkçılıkla mücadele eden kuruluşlardan politikacılara kadar her kesimden çok destek görmüştür. Başbakan Guy Verhofstadt, bu durum karşısında şok olduğunu ve acilen adaletin yerini bulması gerektiğini açıklamıştır. Dahası başbakan bu olayın tüm ülkeye yayılmasından endişe ettiğini ifade etmiştir. CPEC'den sorumlu bakan (Sosyalist Partiden) Christian Dupont ise Bayan Amzil'i istifaya iten şartlarının çok üzüntü verici olduğunu, bu tür tehditlerin demokratik yollardan cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir. Joëlle Milquet CDH Partisi Başkanı ve Adalet Bakanı Laurette Onkelinx'e Amzil/Remmery konusuyla ilgili soru önergesi vereceğini ve demokratik bir ülke olan Belçika'da bir çalışanın başörtülü olmasından dolayı tehdit alıp istifaya mecbur bırakılmasının kabul edilemez ve insanlık dışı olduğunu açıklamıştır.⁶⁴

Birçok kuruluş gibi, MRAX da Naima Amzil'i istifaya getiren olayları kınamış, patron ve işçisine destek verip bu duruma sadece öfke duyarak tepki vermenin yetersiz olduğunu açıklamıştır. İslamofobiyi kınamanın, sadece ölüm tehditleri için geçerli olamayacağını, bir vatandaşı sırf Müslüman diye işinden, okulundan uzaklaştırma ve konut konularında dışlamanın da bir İslamofobi eylemi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca MRAX, yetkililerden "neyi kınadıkları" ve "sorunun köküne inmenin" ne anlama geldiğini açıkça belirtmelerini istemiştir.⁶⁵ Böyle bir olayın aşırı sağcı ve ırkçı bir parti olan Vlaams Belang'ın seçimlerden galip çıktığı bir bölgede meydana gelmesi biraz düşündürücü olsa gerektir.

d. Vlaams Belang (Vlaams Blok) Partisi

Vlaams Blok Partisi⁶⁶ 1978 yılında milliyetçi Flaman partisi Volksunie'nin sağcı unsurlardan oluşmuş ve daha sonra Fransız politikacı Jean-Marie Le Pen'nin Milliyetçi Cephe'sini (Front National) model almıştır. 1992 yılında başkanı Filip Dewinter, göç olayına karşı değişik çözümler sunmaktadır. Yalnız bu çözümler Avrupalı olmayan ve özellikle Müslümanlara yönelik olmuştur. Bu partinin oyları başlangıçta % 2 iken % 15'e ulaşmış, 2004

⁶³ **Le Figaro**, 5 Mart 2005. <http://www.lefigaro.fr/cgi/edition/genimprime?cle=20050305.FIG0047> (17.01.2007).

⁶⁴ **Le Soir**, 3 Mart 2005. <http://www.minorites.org/article.php?IDA=7206> (17.01.2007).

⁶⁵ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=60&var(14.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=61&var. (14.01.2007).

⁶⁶ 2 Ekim 1977'de, Vlaams Nationale Partij (VNP) Karel Dillen tarafından kurulmuş olup, daha sonra Vlaams Blok adını almıştır. Bu partinin ana ilkesi, Avrupalı olmayan göçmen işçileri geldikleri ülkelere tekrar göndermektir. 1 Ekim 2000 yılında, *Centrum voor Racismebestrijding* ve *la Liga voor Mensenrechten*'nin bu partinin ırkçı tutumlarından dolayı suç duyurusunda bulunmasıyla başlayan sürecin sonunda, Vlaams Blok ad değiştirip politik hayatını 14 Kasım 2004 tarihinden bu yana Vlaams Belang olarak sürdürmektedir. <http://www.blokwat.be/content/view/91/127/lang,fr/>.(14.01.2007).

seçimlerinde % 24 oranında oy toparlamıştır. Flandre bölgesinin ikinci partisi, Anvers gibi bazı Flaman şehirlerinde birinci, Brüksel’de ise Flaman partisi olarak ilk sırada yer almaktadır. Bu yükselişin nedeni, Vlaams Belang’ın milliyetçiliği yanında geliştirdiği İslamofobi tutumudur. Bu İslam karşıtı söylemde Flamanlar, göç sorunu hakkındaki fikirlerine iyi birer cevap bulmaktadırlar. Artık Vlaams Blok İslamofobi diye adlandırabileceğimiz bir parti hâline gelmiştir denilebilir.⁶⁷

Başlarda Vlaams Blok, İslam’a karşı sadece eleştirilerle yetinirken, 1989’dan itibaren İslam dininin resmen tanınmasını sona erdirmek için kanun teklifinde bile bulunmuştur. Bu konuda şöyle demektedirler: “Avrupa, İslam’ın köleliğinden 300 yıl önce kurtulmayı başardığı hâlde, şimdi İslam dinini tanımak saflık ve şuursuzluktur! Bu aşırı saflığın altında İslam’ı, esaslarını ve geçmişini iyi bilmemek yatmaktadır.”⁶⁸ Vlaams Blok’un İslam hakkındaki düşüncelerini şu cümle ile özetlemek mümkündür: “Önümüzde iki toplum seçeneği vardır, Avrupa toplumu ve Müslüman toplumu.”⁶⁹ Dahası Filip Dewinter, kendisinin ne ırkçı ne de yabancı düşmanı olduğunu, sadece ve sadece İslamofobi olduğunu açıkça belirtmiştir.⁷⁰

VB (Vlaams Blok), söylemlerinde ve âdeta ele aldığı her konuda İslam’a atıfta bulunmaktadır. VB hiç bir zaman ırkların eşitliğini açıkça belirtmemiştir. Farklılığı ve çoğulculuğu savunsalar da yabancılar farklılıklarından dolayı eleştirilmektedirler.⁷¹ Bu yüzden “Ülkelerine gelen yabancıların ve özellikle Müslümanların uyumları dinlerinden dolayı kesinlikle mümkün olamaz ve onlarla birlikte yaşamak imkânsızdır.” fikrini savunmaktadır.⁷²

VB, bu ırkçılığı haklı çıkarmak için de yerli halkı (autochtone), “kurban” olarak gösterip onlara karşı yapılan ayrımcılıktan şöyle bahsetmektedir: “Bizim yetkililer sanki vatandaşlarımızın rahatlığından çok allochtone (burada Müslümanların) rahatını düşünmektedir. Örneğin devlet, iş konusunda Kuzey Afrikalı Müslüman gençlere, Belçikalı gençlerden daha çok ayrıcalık tanımaktadır.”⁷³

---

⁶⁷Geniş bilgi için bak. B. Ceuppens, “Le Vlaams Blok et le Flamand Naturel”, http://www.cairn.be/redirect.php?SCRIPT=/load_pdf.php&ID_REVUE=CRII&ID_NUMPUBLIE=CRII_010&ID_ARTICLE=CRII_010_0143. (19.01.2007).

⁶⁸ H. Gijssels, **Le Vlaams Blok**, Ed. Lun Pire, Bruxelles 1993, s.146-147.

⁶⁹ **Véritéés Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.18, Décembre 2002, s.1.

⁷⁰ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=281&var. (20.01.2007).

⁷¹ **Véritéés Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.7, Janvier 2002, s.8.

⁷² Şunu belirtelim ki, Vlaams Blok yetkilileri ırkçı tutumları cezalandıran 1981’de çıkan Moureaux yasası çerçevesinde herşeyin açıkça söylenemeyeceğinin farkındalar ve fikirlerini üstü kapalı da olsa belirtmektedirler. Nitekim “Moureaux yasası düşündüklerimizi olduğu gibi ifade etmeyi engelliyor.” demektedirler. **Véritéés Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.30, Décembre 2003, s.19.

⁷³ **Véritéés Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.22, Avril 2003, s.11.

VB, CPAS'in verdiği yardım parası, sigorta ve işsizlik parasını helal sayarak Müslümanların kısa yoldan, fazla sıkıntı çekmeden devletin parasıyla zengin oldukları imajını vermektedir.⁷⁴

VB' a göre, suçluların varolmasının tek sorumlusu yabancılardır. Bunlar, suç işleyerek ve ceza almamak için bütün şartları yaratarak (saldırıya uğrayanlar misillemeden korkup şikayet etmedikleri için) korku yaymakta, terör estirmektedirler."⁷⁵ Suç işleyen yabancı gençler hakkındaki VB'un görüşleri gerçekten düşündürücüdür. VB, bu gençlerin memleketlerine geri gönderilip, akılları başlarına gelesiye kadar çölde bırakılmalarını ve bir bardak su için üç kilometre koşturulmalarını önermiştir.⁷⁶

VB'un dergisi olan Vérités Bruxelloises, her sayısında vuku bulmuş hırsızlık, saldırı gibi değişik olaylara yer vermekte ve bu yazılarda suçluların da genelde Müslüman ismi taşıması dikkat çekmektedir. Dahası, dergide bulmacalara da yer verilmekte ve bazı kelimeler için şüpheli ve Müslümanları ima eden tanımlar yapılmaktadır. Örneğin: 1.Hırsızlarda baba: Ali, 2.İslamlaştırılmış belediye: Schaerbeek, 3.Belçika Devleti tarafından kazançları karşılanan İslam bakanları: Ulema, 4.Sadece İslam için kutsal olan: Cihad, 5.Filistin geleneği: Katletmek, 6.En saçma din: İslam, 7.İslamlaşma tehdidi altında olan ülke: Belçika.⁷⁷

Bir dini hor görmek veya önemsememenin en kolay yolu, o dinin varlığını inkâr etmektir. VB da İslam'ın Hristiyanlık veya Yahudilik gibi bir din olmadığını ve İslam'ı anlayamamanın, onu din olarak kabul etmeye sebep olduğunu açıklamaktadır. İslamiyetin, diğer tek Tanrıya inanan dinlerden birer unsur ve Muhammet'ten önceki zamanlara ait efsanelerden alarak oluşturulmuş, düzmece din olduğunu belirtmektedir.⁷⁸

VB, neredeyse, bütün yayınlarında, "gerici" , "kadınlara köle statüsü veren arkaik bir din", "barbar olduğu kadar da ilkel" vb. ifadelerle İslamiyeti kötüleyen, tehlikeli gösteren unsurlara yer vermektedir. İslamiyetin hafızasının ne kadar kuvvetli olduğu ve tek amacının Avrupa'yı tekrar ele geçirmek olduğunu açıklamaktadırlar.⁷⁹

İslam dininden korkma ve inkâr etme adına, VB, İslam'ı temsil eden bütün unsurları hedef almaktadır. Konuyla ilgili şu örnekleri verebiliriz:

---

⁷⁴ Vérités Bruxelloises, *Le Journal des Amis du Vlaams Blok*, n.29, Novembre 2003, s.14.

⁷⁵ Vérités Bruxelloises, *Le Journal des amis du Vlaams Blok*, n.20, Février 2003, s.3.

⁷⁶ Vérités Bruxelloises, *Le Journal des Amis du Vlaams Blok*, n.6, Décembre 2006, s.3.

⁷⁷ B. Alves, *Racisme et Islamophobie dans les Publications Francophones du Vlaams Blok à Bruxelles*, Mémoire sous la direction de Anne Morelli, ULB, Bruxelles 2004, s.52-53.

⁷⁸ Vérités Bruxelloises, *Le Journal des Amis du Vlaams Blok*, n.28, Octobre 2003, s.12.

⁷⁹ Vérités Bruxelloises, *Le Journal des Amis du Vlaams Blok*, n.10, Avril 2002, s.2.

Camiler: Belçika’da 383 caminin⁸⁰ bulunduğunu ve bunlardan 109’unun tanınmak için başvurduğunu ve bunların tanınması durumunda imamlarının maaşlarının devlet tarafından verilecek olmasını eleştirmektedir. Kin ve dışlama mekânları olan camilerin hepsinin kapatılması ve sadece Brüksel’de bir tane bulunması gerektiğini açıklamaktadır. Hatta bu konuyla ilgili “SOS Cami” hattı bile oluşturmuştur.⁸¹

Ramazan ve Kurban Bayramları: Her yıl ramazan ayı hakkında yapılan yayınlarda, ramazandan dolayı trafik kazalarının çoğaldığı belirtilmektedir.⁸² Kurban bayramı geldiğinde de “barbarlık, katliam, kabul edilemez uygulama ve vahşilik” gibi terimler sıkça kasıtlı olarak kullanılmaktadır.⁸³

Mezarlık: Müslümanların ölülerini, dinlerinin gereklerine göre defnedilebilmeleri için mezarlık istekleri de VB tarafından eleştirilere maruz kalmıştır. “Bunlara göre, ölümden sonra bile Hristiyan, Yahudi veya ateistlerle aynı mezarlıkları paylaşmak imkânsız olduğu hâlde, bu şartlarda canlılar nasıl bir arada yaşayabilirler?”⁸⁴

Uyum (entegrasyon) konusunda VB’un tutumu çok açıktır: “Ya uyum sağlayın ya da geri dönün!” Yalnız VB söylemi daha yakından incelendiğinde, Müslümanların Belçika toplumuna uyum sağlamalarının imkânsız olduğu görülmektedir. Nedeni ise Belçika kültürünü sürekli olarak dışladıkları ve uyum için hiç bir zaman çaba sarf etmedikleri yönündedir.⁸⁵ Başörtüsüne karşı çıkmayı medeniyetlerinin hayatta kalması adına çok önemli bir mücadele olarak gören ve İslam’ın günlük hayatlarına el koymaması için bazı aşılması gereken sınırlar belirlemek gerektiğini söylemektedir.⁸⁶

Kısacası, VB söylemlerinde ve yayınlarda İslamofobi yaklaşımını açıkça sergilemektedir, hatta haykırmaktadır. Her alanda olduğu gibi, iş, sosyal hayat, vatandaşlık, güvenlik alanında da VB Müslümanlar hakkındaki sızlanmalarını sürdürmektedir ve her fırsatta Müslümanları terörist gibi lanse etmekten çekinmemektedir.⁸⁷

---

⁸⁰ 195 Flandre ve 109 Wallon bölgesinde, 87 ise Brüksel’de bulunmaktadır. EMB’ye göre, Belçika’da 110 tanesi Türk derneklerine ait olmak üzere toplam 320 cami bulunmakta, bunlardan 68 cami Bruksel’de, 90 cami Valon bölgesinde ve 162 cami Flaman bölgesindedir.

⁸¹ B. Alves, **Racisme et Islamophobie dans les Publications Francophones du Vlaams Blok à Bruxelles**, Mémoire sous la direction de Anne Morelli, ULB, Bruxelles 2004, s.57-58.

⁸² **Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.29, Novembre, 2003, s.17.

⁸³ **Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.20, Février 2003, s.11.

⁸⁴ **Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.35, Mai 2004, s.14.

⁸⁵ B, Alves, **Racisme et Islamophobie dans les Publications Francophones du Vlaams Blok à Bruxelles**, Mémoire sous la direction de Anne Morelli, ULB, Bruxelles 2004, s.66.

⁸⁶ **Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok**, n.31, Janvier 2004, s.17.

⁸⁷ B. Alves, **Racisme et Islamophobie dans les Publications Francophones du Vlaams Blok à Bruxelles**, mémoire sous la direction de Anne Morelli, ULB, Bruxelles 2004, s.101.

Durum böyleyken, MRAX ve KIF KIF⁸⁸ VB'un başkanı olan Filip Dewinter hakkında halkı ırkçı kine teşvik etmekten Anvers savcılığına suç duyurusunda bulunmuşlardır. Filip Dewinter 28 Ocak 2005 tarihinde Jewish Week'e Yahudileri Müslümanlara karşı kışkırtmak amacıyla İslamofobi demeçler verir. Yahudi vatandaşların Avrupa'nın İslamlaştırılmasına karşı mücadele vermeleri gerektiğini açıklamıştır. MRAX ve KIF KIF, her ne kadar her partinin ifade özgürlüğü bulunduğunu savunsalar da Dewinter'in açıklamalarını haddini aşmış ve kırmızı çizgiyi geçmiş olarak tanımlamaktadır. Bu yüzden, Dewinter hakkında dava açıp milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasını istemişlerdir. Dewinter ben ırkçı değil sadece İslamofobi sahibiyim diyerek, İslamofobinin bir ırkçılık olmadığı ve halkı İslam'a ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarını açıkça ifade etmeye davet etmiştir. Dewinter İslamofobiyi Avrupa medeniyetinin Mağrib ülkelerinin insan ve kültür istilasına karşı meşru bir savunma olarak görmektedir. Bundan dolayı da Yahudileri İslam'a karşı direnmeye davet etmektedir.⁸⁹

Bununla birlikte, MRAX ve KIF KIF, VB'un resmî maddî yardımlarının kesilmesi için parlamenterlere çağrıda bulunmuştur. 17 Ocak 2006 tarihinde parlamenterlere bu yönde bir dosya hazırlanıp sunulmuş, 18 Mayıs 2006 tarihinde Danıştay'a partinin maddî yardımlarına son vermesi için parlamenterler tarafından dilekçe verilmiştir. Ayrıca MRAX bu olayın peşini bırakmayacağını ve davanın takipçisi olacağını belirtmiştir.⁹⁰

ECRI raporunda Belçika'da politikadaki ırkçı ve yabancı düşmanlığı tutumlardan ve ırkçı ve yabancı düşmanlığı propagandası olan politik partilerin günden güne artan başarılarından rahatsız olduğunu açıklamıştır. Bu sebeptendir ki, VB'un ülkede gerginliği tırmandıracak milliyetçi ve ırkçı propagandasından fazlasıyla endişe duymakta olduğunu belirtmektedir.⁹¹

Çözüm ve Öneriler

Müslümanlara karşı her türlü saldırıların artmasının nedeni "bilgisizlik" tir; yani sorunun merkezinde bilgi yetersizliği bulunmaktadır. EUMC, medyanın sosyal duruş ve davranış oluşumunda çok büyük rol oynadığını ve İslamofobi konusunda ne kadar katkıda bulduklarını belirtmektedir.⁹² Medya İslam'dan çok az bahsetmekte ve bahsettiğinde de

---

⁸⁸ KIF KIF : Kültürlerarası Flaman Topluluğu

⁸⁹ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=281&var. (21.01.2007).

⁹⁰ http://www.mrax.be/article.php3?id_article=324&var (21.01.2007).

⁹¹ ECRI, Troisième Rapport Sur la Belgique, 2003. http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp (15.01.2007).

⁹² EUMC Raporu için bak. Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf> (18.01.2007).

genelde şiddet bağlamında ele almaktadır. MRAX'da çalışan bir gazeteci olan Luc Malghem, insanları doğru şekilde bilgilendirmenin, İslamofobiye kısa kesmenin en iyi çözümü olduğunu belirtmiştir. Nouria Ouali'ye⁹³ göre de bilgisizlik bugün toplumların felaketi hâline gelmiştir ve eğer bazıları İslam'dan korkuyorlarsa bunun nedeni İslam'ın ne içeriğini ne de uygulamalarını bilmemeleri ve sunulanlardan fazlasını araştırmamalarıdır. Basında yansıtılan İslam imajı çoğunlukla eksik olup İslam, genelde saldırılar, savaş ve isyanlarla beraber anılmaktadır⁹⁴.

Öte yandan, İslam'la terörizmi bağdaştırmak İslam dininin imajını olumsuz şekilde etkilemekte ve bu durum da İslamofobi tutumlarını artırmaktadır.⁹⁵ EMB başkanı Coşkun Beyazgül'e göre, İslam ve terörizmi bir arada anmak, Müslümanlara karşı güvensizlik duygusunu artırmaktadır. En önemlisi insanlar, "İslam" ve "Müslüman" kelimelerini duydular mı, derhal 11 Eylül saldırısı ve benzerleriyle birleştirmektedirler. Belçikalıları İslam hakkında bilgilendirme adına EMB birçok faaliyetlerde bulunmuştur. Bunların arasında dinler arası ve kültürler arası diyalog bulunmaktadır.⁹⁶

Göç olayı Belçika'nın demografik bileşimini fazlasıyla değiştirmiş olup farklı dinî, felsefi ve ideolojik akımlar gözlenmektedir. Bu gerçeği göz ardı etmeyen Belçikalı devlet yetkilileri, değişik sorunları ele alabilecek kültürler arası diyalogu geliştirmişlerdir. ECRI tavsiye raporunda, sosyal aktörler, farklı cemaatlerin temsilcileri, sivil toplum kuruluşları vs. arasında diyalogun artırılmasının önemine dikkat çekmiştir.⁹⁷ 23 Şubat 2004 tarihinde resmen faaliyete geçen bu kültürler arası diyalog şu 4 ana tema üzerinde durmaktadır:

- 1.Eşitlik, ayrımcılığa karşı çıkan tarafsızlık ilkeleri
- 2."Öteki" korkusuna karşı vatandaşlığı çözüm olarak sunmak
- 3.Özgürleştirme adına kadın ve erkek eşitliği
- 4.Demokratik ve çoğulcu toplumda bir din mensubu olmanın yeri ve tanınması.⁹⁸

Dinlerarası diyalogun önemine vurgu yapan Ekmelettin İhsanoğlu, Avrupa toplumlarında artmakta olan İslamofobiye karşı diyalogun geliştirilmesinin ne kadar lüzumlu

---

⁹³ Université Libre de Bruxelles'de öğretim üyesi.

⁹⁴ <http://www.ihecs.be/regards/islamophobie.htm> (20.01.2007).

⁹⁵ EMB, 2 Şubat 2006 tarihli basın açıklamasında karikatür olaylarının da İslamofobi olarak tanımlayarak suçluları kınadıklarını belirtmektedirler. <http://www.yenoo.be/modules/news/article.php?storyid=109> (23.01.2007).

⁹⁶ <http://www.ihecs.be/regards/islamophobie.htm> ve http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp (20.01.2007).

⁹⁷ ECRI, Troisième Rapport Sur la Belgique, 2003. http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp (15.01.2007).

⁹⁸ EUMC Raporu için bak. Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne: Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf>. (18.01.2007).

olduğunu belirtmiştir.⁹⁹ EUMC de bu yönde bir açıklama yapıp, Belçika’da Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında gerçekleşen şu diyalog faaliyetlerine dikkat çekmektedir:

Kilise Mültikültürel Birliktelik Topluluğu¹⁰⁰ tarafından gerçekleştirilen İslam ve Kur’an hakkında konferanslar.

Müslümanları Geliştirme ve Özgürleştirme Organizasyonu’nun¹⁰¹ gerçekleştirdiği faaliyetler.

Liège ve Brüksel bölgelerinde de aynı girişimlerde bulunmaktadır.

Brüksel’de ise Kelime Merkezi’nin (Center al-Kalima) diyalog faaliyetleri öne çıkmaktadır.

Bütün bunların yanında, Müslümanlara iş, barınma ve eğitim alanlarında eşitlik sağlayıp ayrımcılığı önleyen, Müslümanların uyumlarını (entegrasyonlarını) kolaylaştıracak politikalar geliştirilmesi konusunda EUMC ısrar etmektedir. ECRI ise şiddete, kine, ırkçılığa, ayrımcılığa ve özellikle ırksal ayrımcılığa karşı Belçikalı yetkililerden yasal uygulamaları titizlikle yerine getirmelerini istemiştir.

Ayrıca, EUMC Avrupa ülkelerindeki Müslümanların sosyal hayat şartlarını ve İslamofobi olaylarını belgelemenin çok kolay olmadığını ve bunun da üç nedeni olduğunu açıklamıştır:

- 1.İnsanları bu tür olayları bildirmeye teşvik edecek hiç bir şeyin bulunmaması
- 2.İslamofobi olaylarını kaydedecek Avrupa devletlerinde hiç bir mekanizmanın bulunmaması
- 3.Bu tür olaylara maruz kalanların polise güvenmemeleri.

Sonuç

Belçika’da İslam ve İslamofobi hakkında genel panorama çizmeye çalıştık. Müslümanlar, diğer yabancılar gibi, uzun zamandır Avrupa ve Belçika’da yaşamakta olsalar da onlar gibi aynı haklara maalesef sahip değiller. Diğer Avrupa ülkelerinde mevcut olan durum Belçika’da da aynen görülmektedir. Sosyal alanda dışlanma, iş, eğitim ve barınma gibi konularda ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Müslümanların karşı karşıya kaldıkları bu

⁹⁹ <http://www.coe.int/NewsSearch/Default.asp?p=nwz&id=7142&lmLangue=2>. (20.01.2007).

¹⁰⁰ Kerkwerk Multicultureel Samenleven=Collectif d’Eglise pour la Cohabitation Multiculturelle.

¹⁰¹ Vereniging Voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslems=Association pour le Developpement et l’Emancipation des Musulmans.

ayrımcılıklar İslamofobi, ırkçı veya yabancı düşmanlığı olarak da adlandırılabilir. Nitekim bu unsurlar birbirlerine geçmiş durumdadır.

Öte yandan Müslümanlara karşı önyargılar gittikçe çoğalmaktadır. İslam'ın terörizmle birlikte anılması artık sıkça rastlanan bir durum olmuştur. Madrid ve Londra saldırılarından, hele 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırısından sonra medyanın da katkılarıyla, Müslümanları birer terörist gibi görenlerin sayısı artmıştır. 11 Eylül saldırısından önce var olan İslamofobi tutumlar, bu saldırılardan sonra daha radikal olmuştur. Bilindiği gibi, saldırıların Avrupa'da yaşayan Müslümanların üzerinde etkisi olumsuz olmuş ve Müslümanlara karşı tehdit, saldırı ve aşağılamaların sayısı artmıştır. İslamofobi tutumları ve propagandaları olan politik partilerin Avrupa'da ve Belçika'da oylarını artırması bütün çevreler tarafından kaygıyla karşılanmaktadır.

Her şeye rağmen verdiğimiz örnekler de göstermektedir ki, yetkililer ve değişik sivil toplum örgütleri, Müslümanlara karşı yapılan her türlü saldırıları kınamakta ve yasalar çerçevesinde suçlular hakkında suç duyurusunda bulunmaktadırlar. Avrupa ve Belçika'daki Müslümanlar hakkındaki önyargılar ve haksızlıklar ne derece artar veya azalır, bunu zaman gösterecektir.

KISALTMALAR

ALARM: Action Pour le Logement Accessible aux Réfugiés à Molenbeek : Molenbeek Mültecileri İçin Evsizlikle Mücadele Hareketi

CECLR: Centre des Egalités des Chances et la Lutte Contre le Racisme : Irkçılıkla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Merkezi

CPAS: Centre Public d'Action Sociale : Halk Sosyal Hareket Merkezi

ECRI: Commission Européenne Contre le Racisme et l'Intolérance auprès du Conseil de l'Europe : Avrupa Konseyi, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu

EMB: L'Exécutif des Musulmans de Belgique : Belçika Müslümanları Temsil –Yürütme-Kurumu

ENAR: European Network Against Racism= Réseau Européen contre le Racisme : Avrupa Irkçılık Karşıtı Ağ

EUMC: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia : Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi

KIF KIF: Association Interculturelle Flamande : Kültürlerarası Flaman Topluluğu

MRAX: Mouvement Contre le Racisme, l'Antisémitisme et la Xénophobie : Irkçılık, Yahudi ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Hareketi

VB: Vlaams Blok/Belang Partisi

KAYNAKÇA

Alves, B., **Racisme et Islamophobie dans les Publications Francophones du Vlaams Blok à Bruxelles**, Mémoire sous la direction de Anne Morelli, ULB, Bruxelles 2004.

Bousetta, H. ve Maréchal, B., “L’Islam et les Musulmans en Belgique: Enjeux Locaux et Cadres de Réflexion Globaux”, Fondation Roi Baudouin, Programme Société Civile.
www.kbs-frb.be/files/db/fr/PUB_1414_Islam_et_musulmans_en_Belgique.pdf.
(20.01.2007).

Bréban, E., “État de la Formation des Enseignants de Religion Islamique dans l’Enseignement Officiel en Communauté Française”, Centre Interdisciplinaire d’Etude des Religions et de la Laïcité Université Libre de Bruxelles.
http://www.kbsfrb.be/files/db/FR/RapportCIERL_FRB_Final.pdf. (21.01.2007).

Bribosia, E. ve Rorive, I., “Executive Summary Discrimination on the Grounds of Religion or Belief : Belgium, 17 June 2004”, Institut d’Etudes Européennes et Centre de Droit Comparé, Université Libre de Bruxelles.
http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/aneval/religion_be.pdf
(19.01.2007).

Brobosia, E. ve Rorive, I., “Les Nouvelles Lois Discriminatoires : Quelles Avancées Pour la Belgique en Matière de Lutte Contre le Racisme”, Institut d’études Européennes et Centre de Droit Comparé (Université Libre De Bruxelles). www.ulb.ac.be/is/III.83.106.pdf
(11.01.2007).

Ceuppens, B., “Le Vlaams Blok et le Flamand naturel”,
http://www.cairn.be/redirect.php?SCRIPT=/load_pdf.php&ID_REVUE=CRII&ID_NUMPUBLIE=CRII_010&ID_ARTICLE=CRII_010_0143. (19.01.2007).

Communauté Française de Belgique, L’Enseignement en Chiffres, 1994-1995, Bruxelles.

ECRI, Troisième Rapport sur la Belgique, 2003.
http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp. (15.01.2007).

ENAR, Rapport Alternatif: La Situation du Racisme en Belgique vu par les Associations, Juin 2003. www.enar-eu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf (05.01.2007).

EUMC : Les Musulmans au Sein de l'Union Européenne : Discrimination et Islamophobie, 2006. <http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/EUMC-highlights-FR.pdf> (18.01.2007).

Georgi, V., Feasibility Study: Religious Bigotry and Tolerance in Europe, Network in European Foundations, Mai 2005.

<http://www.nefic.org/pdf/Feasibility%20Study%20on%20Religious%20Tolerance%20and%20Bigotry%20in%20Europe%20-%20Dr%20Viola%20Georgi.pdf> . (10.01.2007).

Gijssels, H., **Le Vlaams Blok**, Ed. Lun Pire, Bruxelles 1993.

http://old.rtb.be/rtbf_2000/bin/view_something.cgi?id=0105083_article. (15.01.2007).

http://www.agenda-respect.be/fr/index_4_conf_presse_09-09-02.htm. (10.01.2007).

http://www.amnestyinternational.be/doc/article.php3?id_article=5551 (17.01.2007).

<http://www.blokwatch.be/content/view/91/127/lang,fr/> (14.01.2007).

<http://www.coe.int/NewsSearch/Default.asp?p=nwz&id=7142&lmLangue=2> (20.01.2007).

http://www.coe.int/t/f/droits_de_l'homme/ecri/1-ECRI/2-Pays-par-pays/Belgique/Belgique_CBC_3.asp (20.01.2007).

http://www.diversiteit.be/NR/rdonlyres/2AC3E757-2235-45A3-A3AE-6FDD65E790AC/0/03_rapportcentre.pdf (23.01.2007).

<http://www.enareu.org/fr/national/belgium/Report%20Belgium%202002%20FR.pdf>. (05.01.2007).

<http://www.ihecs.be/regards/islamophobie.htm> (20.01.2007).

http://www.lalibre.be/article.phtml?id=10&subid=90&art_id=276323 (22.01.2007).

Bak. **Le Soir Magazine**, 12 Nisan 2006.

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=168&var (23.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=281&var (20.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=281&var (21.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=324&var (21.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=433&var (14.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=439&var (14.01.2007).

http://www.mrax.be/article.php3?id_article=60&var(14.01.2007).

<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat.htm> (22.01.2007).

<http://www.yenoo.be/modules/news/article.php?storyid=109> (23.01.2007).

IHF (International Helsinki Federation for Human Rights): “Intolerance and Discrimination against Muslims in the EU: Developments since September 11”, Mars 2005.

http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=3&d_id=4029 (12.01.2007).

La Libre Belgique, 03/03/2005.

Le Figaro, 5 Mart 2005.

<http://www.lefigaro.fr/cgi/edition/genimprime?cle=20050305.FIG0047> (17.01.2007).

Le Soir, 16-17 Şubat 2002.

Le Soir, 3 Mart 2005. <http://www.minorites.org/article.php?IDA=7206> (17.01.2007).

Manço, Altay, **Belçika'da Türklerin 40 Yılı**, (1964-2004), <http://www.flwi.ugent.be/cie/IRFAM/amanco8.htm> (08.04.2007)

Manço, Ural ve Bouhoute, H., **L’Islam, Vous Vonnaissez?**, En collaboration avec EMB et du Ministère de l’Enseignement, Bruxelles 2003.

Manço, Ural ve Kanmaz, Meryem “Belgique : Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique: Un Essai de Bilan”, **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l’Islam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, L’Harmattan, Paris 2004, ss.86-110.

Manço, Ural ve Kanmaz, Meryem, “Belgique : Intégration des Musulmans et Reconnaissance du Culte Islamique : Un Essai de Bilan”, **Reconnaissance et Discrimination. Présence de l’Islam en Europe Occidentale et en Amérique du Nord**, l’Harmattan, 2004 Paris, s.109-110.

Manço, Ural, “Les Musulmans de Belgique et d’Europe”, <http://www.medeainstitute.org/index.html?page=&lang=&doc=1122> (15.01.2007).

Okkerse, L. ve Termote, A., (2004) **Statistische Studiën nr 111: Hoe Vreemd is Vreemd op de Arbeidsmarkt / Etudes Statistiques n° 111: Singularité des Etrangers sur le Marché de l'Emploi**, Bruxelles: Nationaal Instituut voor de Statistiek / Institut National de la Statistique.

Sägesser, C. ve De Coorebyter, V., “Cultes et Laïcité en Belgique”, **Dossier du CRISP**, Bruxelles, Février 2000, s.15.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.10, Avril 2002, s.2.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.18, Décembre 2002, s.1.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des amis du Vlaams Blok, n.20, Février 2003, s.3.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.20, Février 2003, s.11.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.22, Avril 2003, s.11.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.28, Octobre 2003, s.12.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.29, Novembre 2003, s.14.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.29, Novembre, 2003, s.17.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.30, Décembre 2003, s.19.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.31, Janvier 2004, s.17.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.35, Mai 2004, s.14.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.6, Décembre 2006, s.3.

Vérités Bruxelloises, Le Journal des Amis du Vlaams Blok, n.7, Janvier 2002, s.8.